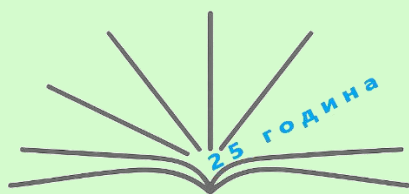

П О
Л Е Т
Н О

СРПСКО КЊИЖЕВНО ДРУШТВО
Serbian Literary Society
Репрезентативно удружење у култури
Representative association in culture

Полетно
-зборник поздрава лету-

Српско књижевно друштво

21. јун 2026. у 10.24

Илија	Бакић	Момчило	Бакрач	Марина
Видојевић	Даница	Вукићевић	Јелена	
Гавриловић	Иван	Деспотовић	Никола	
Живановић	Данијела	Јовановић	Драган	
Јовановић	Данилов	Марија	Кнежевић	Ивана
Миланков	Власта	Младеновић	Живорад	
Недељковић	Милош	Николин	Саша	Обрадовић
Санда	Ристић	Стојановић	Дејан	Симоновић
Татјана	Симоновић	Саша	Скалушевић	Скала
Драгица	Стојановић	Мирољуб	Тодоровић	
Емсура	Хамзић			

Илија Бакић

О С (И) НУ

1

Измилели из спирала
Долазе му пужеви

Меких стомака

Њихови путеви испис су
Старијег од усправног хода

Речи безгласног језика

Слуз копни
У њој
Разливане боје

Дланова пуних
Силази до обале
Сандале дробе тишину

Бившег облика

Спушта празне куће
Море их препознаје
И свија у колевку
За неки нови

У воду

Облаже сољу
Почетак

2

Ветар носи дим запаљеног жбуња
Сандале тону

У прашину

Свет је ваљак јаре
Кога путник окреће својим ходом
И лево је десно
Само је жеђ јасна
И со на скорелим гласовима

А горе доле

Нема ничег новог
Кажу пастири умотани у коже
Оваца које су ојагњили
И скривају ножне прсте ураслих ноката

И заклали

Нема ничег
Кажу рибари док милују крљушт
Сирена извучених

Из мртвог мора

Нема

Кажу врач и разгрћу дроб жртвованих
А ројеви мува их прате И шапућу
предсказања

Не
Каже Он И корача
А пред Њим се отварају раке
И мртви устају Насмејани

З
У лажној зори
Он Склопљених очију Види

Прашину
Кљаст се ваљају у њој
Оштрице И
грудобране
Брусне точкове И зачетке
варница
Зној
Мртво море тврде воде
Стубове Соли
Клинце
Сутолници се сашаптавају
Длановима жигошу дрво трпезе

Напољу деца јашу делфине самогласника
Падају и пузе кроз коре речи
Крвавих ноката и гнојних десни

Ка Њему таласа светлост И боје
На хоризонту је мрак Троструке ноћи

Он отвара очи
Кида месо и умаче га у крв

Једе
4
Има прашине испод капака
У устима без пљувачке
Чворновати су прсти око штапа
Одело је крпа даха

Старац дрхти док Га дотиче
Изнад њихових глава топи се ваздух

И мути јасноћу огледала
Зидови се преплићу
Речи свих језика стижу
Стазе се рачвају
Свака је скелет кључа
Иза којих
се линије хоризонта

Из Куле

За двери

Секу

Старац отире скореле самогласнике
Са усана

Он му шапуће
Не отварај очи
тигрове
5

Сањај

Ослоњен у петама
Чучи
обали
Сенка је одраз

На

Ломи речи и баца их
Не тону
Вода и песак мере су
Усправи се па закорачи
Међу таласе

У море

Он жижа

И гласове

Ходе над њима

Касније
пред око пећине
Куће од печене земље
Слепљене пљувачком
И каже

Стане

У долини су

Прах јеси

Јер си сат

И течеш

Ја
Обретење
Враћам те
почетни положај
Устани
Лазаре

У

Изађи

Момчило Бакрач

НАДОШЛО УЗНЕМИРЕЊЕ

Кошпица јабуке сјаји се на длану
Из ње стабло већ је никло
пуно кондиције моју најмлађу деценију

оптрчава

Чека ме у ботаничкој башти иза хоризонта
међу невеневим бакљама у трави
Да ћу једном тамо стићи постоји вера
премда је лаконога будућност сабласна газела
за такмаца и ловца недохватна
Из дубоке историје садашњег тренутка
ризичним салтом уназад боље је бацити се
у митску Аркадију успомене
Нека те памћење лаже уметнички
Из парадокса истина узнеће се као пена
На апотекарској клацкалици нема праха
ни његове теже
Једино реч наговори је да задрхти

ТРАКТАТУС НАПРСЛОГ ВОДОВОДА

Застајем и гледам: врапци се купају
у води што шикља из зида на врео плочник
здрави за готово прихватају
изненадну милост
за створења затечена под зенитом
Спретни и увежбани рекреативци
Наша је урбана условљеност њихова слобода
Наоколо призора кружи неизречена песма
о прослави
о смеху на галијама царским
о младом смислу који се са позорнице
клања премијерно
Пернати перформери накострешени не маре
за моје присуство
фијеста им је важнија од опреза
Пантомимом казују да смрт је
само хир лутајућег случаја и никог живог
не обавезује одистински и да треба веровати
уметности

НЕКАЗАНО УПУТСТВО

Никад не звиждући сам у шуми, каже цепни водич.

Не објашњава зашто, као да је боље не знати.

На ум падају могућности којекакве.

Прво: неко би могао да ти одговори,
не птица ругалица, него одјек, зачудно далек,
деформисан, не више твој, не више ти, него
фрулаш из злог доба, који те наказно опонаша.
Идете у сусрет сабласан.

Друго: разумела би шума колико си јој странац,
твоја је посета за њу увреда, а дивљина
не грли улеза, него саплиће, ломи, меље.
Постаћеш несрећан случај.

Треће: звиждукавац само себе чује, уши и опрез
расточи, памет своју демолира, луда се губи
у беспризорној ведрини, ниједан пут да не нађе.

Четврто: кад вучији чопор крене
о теби да разговара, так тада схватићеш.

ЖЕНЕ МУШКАРЦИ И СЕНКА

Шта остане од приземних фигура
виђених са висине птичијег лета? – Врвеж
живахних амеба
на техничком цртежу лавиринта.

Али кад се свевидеће око спусти на овај план
запажа немушти говор тела, сигнале лица,
синтагме скица. Две жене и три мушкарца
на мокром акварелу плочника
брзим ходом секу фасадни град,
за длаку мимоилазе сенку што личи
на кобног туђинца који је донео вести језиве
и обичне, које ни видовњак не чита.

Од жене одлеће марама, отима јој је ветар,
црвена свила – прамен пламена.

Кад дуваш у жар, шум тог хујања је
неупоредив. А зидови су неми, сура мисао
од камена.

ТАЈАЦ

Годишњи збир кашњења возова у Јапану
потроших зевајући у празно
на градском ходалишту, а та празнина
пуна је народних лица
у навали на кубни центиметар слободе.
Извајана каријатида у желанкама суну
коловозом на електро тротинету, црвена јој грива
за њом се вијори, помислих на моје мајке
млечни апокриф и обави ме тајац.
Гомилају се грешке на копненом плићаку
испод поднебесја. Вероватноћа казује
да и сам врхунски мајстор кадикад погреша
у свом надумном дизајну.
Уме Он и да заплаче. Од свемоћи.
Од праведне љутње на худу статистику.
Јапански шефови станица и министри саобраћаја
кад изгубе минуте сваки сечивом
дроб свој проспе по савршено чистом мермеру
перона, за опроштај не моле, док секу
влада тајац. Грађани се диве, одступају
уз наклон, а Свемогући зури у празно, јер како
да се носи с тим.
Сутон надире, уморни фотони падају на профиле,
главе у роју постају наранџе од старог злата.
Одбеглу мисао оплемењује зебња.

ЛЕТЊА ВЕЧЕРЊА ШКОЛА

Загризеш још топао од сунца парадајз
па равно некуда сивим друмом у врелини
лелујаш се кроз сан. Као клавирска соната
дан капље у празно време, свету се прикрада
решење мистерије, прети огољена суштина
Још само да шибне вода са литице и пламен
из жбуна купине и малаксала трава да подивља
па да нагрнемо у хордама ка излазу
из збиље закржљале из мрења из распореда
Али само се затвара нова кружница
младост глувари на купалишту жедна испуњења
Пусте речи безвредне падају из отворених уста
Пред сутон начас свако жив зна да дотрајава

Марина Видојевић

ГОДИНА ПОПЛАВА

Пролог

Аутобус јури новом саобраћајницом са четири траке.

Човек лежи на бетону лицем окренут ка зиду куће којој је саобраћајница отела задње двориште. Фасада је отпала или је није ни било, црвена излупана цигла слагана је пажљиво у прошлом веку, на периферији. Гола глава и гола стопала, табани тврди и прљави, све је јасно. Гледам путнике око себе, као да га нико не види сем мене.

Једна жена се пропиње преко ивице контејнера. На леђима јој дечји ранац који ме подсећа на детињство. Меце Добрићи машу. Жена пакује оно што извади у велики пластични цегер. На њему је реклама: Ваше омиљене цене су ниске цене.

Аутобус код врата смрди на мокраћу. Можда је то неки синтетички мирис који нисам никад пре осетила, па га везујем за позната искуства. У лету се уваљујем на слободно место. Преко пута је старац седе браде са капом и поцепаном јакном. Ручни сат му стоји наопако, као да носи копчу уместо сата, а казаљке мере пулс.

Мастер студије за будуће инжењере Доњи веш Електрика Гвожђар Паркинг резервисан

Попало је мало бело цвеће по гранама. Кроз гране се разазнаје смеће. За белим штандом стоје неки, носе главу на грудима. Та воловска глава прети.

Изван града се не иде. Земља пуца и проваљује се. Природа одустаје.

*

Нисам баш сигурна како је заправо почело, али знам где је почело – у њеној канцеларији.

„Дођи до мене“, тако је рекла.

Разговор је био обичан, а непријатан. Без повишеног тона, без увреда, али уцењивачки, претећи, са подсећањем ко је ко и где је ко и захваљујући коме... Сада је јасно шта је то било, али тада нисам била свесна шта се догодило, препричавала сам Весни и из њених реакција извлачила сам закључке да су моје убрзано дисање, лупање срца, сува уста и кнедла у грлу, оправдани. Схватила сам да се мозак не сналази, не уме да рационализује, али тело је разумело да је у питању нешто болно. И насилно.

Имала сам карирани капут, сећам се да сам га добила од мајке кад сам била трећа година факултета. Уопште није био топао, али сам се у њему осећала као да је време стало и да сам млада и безбрижна. Био је фебруар 2014, улице су личиле на јесење, киша је росила или је тек била престала. У једној руци сам носила ташну, у другој мобилни телефон, причала сам брзо, сумануто, била сам бесна. Испод све те љутње и повређености, била сам истински уплашена. И нисам знала да објасним због чега, јер је Весна, мој глас разума, само понављала: „Не може ти ништа.“ Нека далека слутња ме је морила, као да сам знала да долази неко тамно доба. Знала сам да сам тог дана у канцелартији директорке школе била изложена насиљу и да је то нова станица на путу зрелости.

Нерадних месеци је све на површини било мирно, а моја бајка се тајно, без мог знања, завршила иако сам била чврсто уверена да тек почиње. Тај период замишљам математички прецизно: на бројевној прави сваки број је један важан догађај, али су они местимично тако збијени да се групишу у велику црну мрљу. Лепи и ружни, смењивали су се, па ипак, биланс је конфузан и мрачан.

★

Јануар је почео у Прагу, уз пиво и кнедличке, најлепши мост и богат ватромет. Гојила сам се од теста и кобасица, на свим сликама радосно позирам, одабирам шта ћу качити на фејс. Слажем капе и чарапе, мењам џемпере, кикоћем се свему што он каже. Иако је одласку у Праг претходила прва озбиљна свађа, обоје смо веровали да је ово ново поглавље и да су пред нама само дани радости. Датум је већ био одређен, ресторан, матичар и свештеник резервисани. Кад се вратимо, идем да пробам венчаницу.

У Кафкином музеју сам се изгубила. Он је све детаљно читао, ја сам некуд хитала. Постала сам клаустрофобична у мраку, међу писмима и сликама из прошлости. Само сам признавала будућност. Припремала сам поклоне за своју нову породицу, као и они за мене. Те зиме сам почела на посао да идем у црном сакоу и белој кошуљи, уз браон чизме, ташну и мантил. Осећала сам неки нови смисао, нови правац, заузимала сам неку нову позу – млада жена

која има двадесет девет година која има све што јој треба и којој је тако добро у животу.

Нисам знала да се отац будио ноћу мокар од зноја и да у гостима није скидао јакну. Дрхтавица је била један од првих симптома и то је приметила мајка. Он ништа није говорио и није се жалио, не знамо да ли је бринуо.

По повратку из Прага, упознали су се наши родитељи. Те вечери је умро један њихов пријатељ, млађи од мене. Сви смо били затечени том вешћу у нашој новој срећи, за коју смо мислили да је неповредива. Желели смо да нам бајка остане чиста, нетакнута, па смо смрт младића гурнули под овални трпезаријски сто за којим смо седели и наставили са вечером. Убеђивала сам себе да је све то живот, те ствари се дешавају, сви имају смоје туге, али и радости. Ко зна како је живео, које је урођене болести имао, које пороке. Нећемо размишљати о туђој несрећи и нећемо је спомињати, јер несрећа је заразна...

★

Пре неколико дана сам сређивала кухињу. Пронашла сам широку шољу са цветовима. Мајка ми ју је купила кад сам се уселила у свој стан. Све у њему било је опажљиво одабрано, скромно, а та шоља је била у пастелно плавим, розе и зеленим бојама. Нисам је крила од себе, напротив, резедо листови су се испрали у машини, па сам хтела да је заштитим. С времена на време, у лому великог породичног стана, просија по неки предмет из прошлости која је била толико болна и страшна, да је речи и језик не могу обухватити. Све у том стану је било – ја. Када се доселио он, време пропасти је већ почело.

Даница Вукићевић

И НЕДУЖНА И НЕВИНА

Родила се у селу, Горњем од Доњег и Горњег. Радила је тешке сеоске послове и слушала родитеље. Била је лепа, имала је густу тамну косу сплетену у две раскошне дебеле плетенице, та коса иако густа била је не чекињаста већ свиленкаста и налик црном водопаду када је расплете. Крупне округле смеђе очи, високе јагодице као код Навахо Индијанки, медна уста, румени образи, танак струк, свеже груди, бела, складна, уредна, чиста.

Како се он, старији десетак година загледао у њу, није познато нити необично. Већ је коракнуо у велики град, постајао милиционером. Прво у граду најближем до заједничког села, потом у сам центар, у срце моћи. Носио је униформу, ипак испеглане панталоне, нелепе разгажене ципеле, искривљене у свим правцима, ребрасте тамне сокне (смеђе или сиве или црне?) од најлона/перлона, шапку као наставак главе, на раменима поносно ознаке најнижег чина, две разбокорене мрље потамнелог божура испод пазуха...

Синиша је облетао око Јагоде, неспретно и предано. Био је син грубе мајке оштрих бркова, удовице. Јагодини родитељи нису обратили пажњу, бавили су се пољопривредним пословима и стоком а не Јагодом, тек, Синиша је узео девојку, побегла је за њега, побегла од куће, не напунивши ни седамнаест година. Била је неписмена.

То је био њен први велики успех.

Почеци заједничког живота били су очекивано скромни. Један кревет, минимално посуђа, изнајмљена собица. Све чисто и уредно. Синиша је имао попустљиву природу, није волео да се расправља с људима, да се жали или негодује. Скроман и захвалан. Иако млађа и неискуснија (практично безискусна), преузела је иницијативу у пословима заједничког живота. Синишу је свакога дана чекао ручак, чиста собица, испеглани миљеи, испеглана постељина, нигде мрве, узорна и мила жена. Уживао је у храни, љубависању с младом супругом, без превеликог труда, добитак је био много већи од уложеног; његово је било да донесе сву зараду, понеки папирни убрус или начету ролну тоалетног папира с посла... Радовао се дубоко и неспретно срећи која га је задесила.

Добили су сина. Беба је била крупна, с дугом црном косом. Млада мајка поносна, то је био њен други велики успех. Захваљујући проширењу породице, Синиша је напредовао на послу, добили су први стан. Јагода га је уредила, централно место заузимао је велики тепих по коме мали Мирко није смео да се игра, како га не би оштетио. Јагода се лепо облачила, обожавала је певача кога су обожавале све жене, вриска и цика око бине Дома синдиката. Носила је штепани грудњак, изнад танког струка истицала су се два фишека пуна врућег кестења... Поносно је водила дете за руку, дајући на знање колико је лепа и млада. И, поштена жена. Уживала је у сопственим врлинама, као у нечему што поклања свету од себе, несебично.

Чувала је Мирка кога је научила да нема нарочито много простора за игру, прохтеве, дреку, жеље, непослушност. Укротила га је меко и безболно и показале се, трајно. Били су тиха и складна породица. Синиша је био непорочан, није пушио, није пио, није се дружио с колегама, Мирко је растао, ћутљив и послушан. Синиша је открио еротску лаку литературу, потом мало сложенију меку порно литературу, све у славу брачне среће...

Пресељавали су се у све веће станове, по промисли социјалистичког бинга, који, показало се, није вечан; требало их је опремити, круто украсити. Пробити зид, преместити улазна врата која нико не премешта. Синиша се пензионисао. Чин је одговарао његовој неамбициозности. Пригрлио је најзад сопствену лењост као младунче на груди, само га је Јагода одвајала од топлог телашцета, хладила га захтевима, одвлачила кукама увијеним у новогодишњу снежну вату.

У тренутку природном као такозвани залазак сунца, почела је да штрика и продаје своје рукотворине. Да прави колаче и продаје их преко посредника на пијаци. Да скупља новац за велики градитељски план: сазидаће кућу у завичају. Нешто као пирамиду у славу сопствене величајности, нешто за туђу завист. За мирну старост... Ни Синиша ни Мирко нису желели ту кућу, уопште, ништа више од онога што су имали.

План је изискивало одрицања, скромнију исхрану, минимално трошење, само основно. Тешка индустрија. Прозрачни усукани пешкирићи, сапуни који не пене, најјефтинији шампони. Скоро све остало могла је да створи: чаршаве, столњаке, одећу.

Мирко је порастао, уписао филмску режију. Није оптерећивао родитеље, свиме је био задовољан. Једини порок биле су цигарете, пушио је много, шетао, стекао малобројне пријатеље. Читао је и сањарио. Гледао филмове, престао да студира... Заглибио се. Дубоки муљ дубоке страсти, срце његово претворило је у лотос. Заљубио се у удату жену. Њен муж већи део године није био код куће, пловио је далеким морима. Нису могли да имају децу. Све своје време поклањао је „девојци“. Волео ју је с таквом оданошћу која би могла измамити сузе оне ко би незнано зашто анализирао овај љубавни случај.

Не знајући за статус Миркове девојке родитељи су је прихватили и заволели, одмах као будућу снају. Радови око куће су изискивали додатни напор, Синиша је тромо асистирао, Јагода је водила, радила све што је могла и знала. Пројекат зидања куће био је њен наредни велики успех; нико из села није имао то што они имају. Два дома. Ту и тамо.

Ништа је није могло зауставити. Њену јасну амбицију. Два трофејна мушкарца који јој потпуно припадају, који је безусловно слушају, не ометају. И даље је лепа. Нико (из села) није имао то што они имају. Презирала је већину људи које би упознала преко сина и мужа, комшилук, родбина, нико се није могао поредити с њом. Није била свесна да их презире, чак није ни желела да их презире, једноставном операцијом одмеравања знањем незамућеним погледом, добијала би истоветан резултат. Ма како снисходљива, тихоговорећа и скромна била, неком реченицом поентирала би и указала на то колико су они (њена породица, њено власништво), то јест она, бољи од других. Опаска би се односила каткад на изглед, најчешће на власнички или морални статус. Мислила је да све људе окол, знане и незнане, мори завист јер су тако срећни и успешни (то јест, она је срећна, она је успешна и то управо онако како је замишљала срећу и успех).

Синиша је чепркао нешто око стазе у дворишту (куће), изненадни страховит ударац маља инфаркта умало га није убио. Али наредни, слабији, ишчупао га је из породичног гнезда, хладним рукама на вечна ловишта пребачен беше. Мислила је да овај бол неће преживети. Она и Мирко, већ дугорочно ожаловљен раскидом с раскринканом удатом потом распуштеницом, били су још ближи. Бринуо је о

мајци, о себи не. Она га је власнички распоредила, добио је своје трајно до коначног, коначно место. Снимао је кратке алтернативне филмове. Имао алтер публику, и то је било довољно. Имао је цигарете, неколико поузданих пријатеља, музику и филм, нередован секс, и своју нежну, тиху, поглавничку мајку. Сваку њену потребу, сваки уздах, могао је да антиципира, и правилно поступи, према јасним, дефинисаним очекивањима. Она је пак кувала оно што он воли, оба дома била су чиста и уредна. Препричавао јој је своје кратке филмове. Била је поносна на његов иако алтер, успех. Умео је понекад тихим с пригушивачем од самопоништавања гласом, да изрекне, само за мајку, мудрост: Мање је више. Заувек задовољан оним што има, и оним што нема. Знала је да је посебан. Непокретно посебан. Само њен. Звао ју је: јежићу.

Мирко се изненада разболео. Смештен у болницу, прву, другу, без дијагнозе. Копнео је и за два месеца ископнео. Платила је његово последње одело (плави сако) и последње ципеле. Знала је тачан износ. Приметила је да ручни сат није враћен из болнице са синовљевим стварима, то ју је огорчило. Била је бесна и на лекаре, кривила их за Миркову смрт: у себи им је претила немоћном песницом.

Порцуланском фотографијом украсила је споменик испод ког ће бити све троје поново на окупу. А онда, одлучила је, све ће продати како једина, зла рођака не би наследила стан и кућу, њену муку (старинска фраза пуна беса и доминације). Била је прибрана иако смртно рањена Мирковим неочекиваним нестанком. Повлачењем из службе.

С још преостале снаге Јагода обилази кућу у завичају док је не прода, сређује њихов сада сасвим пусти стан. Паучина у Мирковој соби лелуја се као празнична застава, она је не види. Тепихе освежава. И мирно, око осам, заспи.

Син лута Рајским насељем, ту и тамо сретне се с оцем у рајској кафани. Постепено и лако ослобађа се стега. Веома добро расположен, уз прозрачни светлוצави ратлук, свежу кафу и цигарете, насмејан очима полако заборавља да имао је мајку.

Јелена Гавриловић

ПОСЛЕ ПРОМОЦИЈЕ

После промоције
Сви ти честитају
Њих петоро прилазе да им потпишеш
Књигу
Правиш се да их познајеш - они тебе знају
Пријатељи који књиге не купују
Пију
На рачун оне петорке
После промоције
Празан си као тунел кроз који је протутњао
Воз
Носталгичан воњ
Урина и катрана
Последњи дах мора
Пре Горског Котара
После промоције
Неподношљив си као вагон у којем су преноћиле
Пијандуре
Ту ништа не помаже
Нема промаје
Али, гле, још држиш у руци беле лале!
Стварно
Шта са лалама
После промоције
Колико беспотребног цимања
Акања
Труцкања
Кофера
Стрим
Калдрмама
На шта те све натера
Рођена књига
Сасвим равнодушна
На прангије и звона
Сасвим
Блажено
Самозадовољна.

ПЛИНСКА ПЕРНА

Нека озбиљна научна истраживања
Сигурно би имала шта да кажу
О женама које гурају главу
У плинску пећ
Колико у просеку имају година
Каквог су образовања
Социјалног стања
Јесу ли граничне
Биполарне
Анксиозне
Депресивне
Или само згађене
Шта се то деси
Да ти плин буде угоднији
Од свега другог
Што те гуши
Или то неке ђавоље Иродијаде
Траже њихове главе на пладњу
Док се ближњи лагано удаљавају
Са места злочина
Жену не мораш убити секиром
Довољно је да је увериш
Да никада није живела
И да ону хаљину која виси обашка
Изван ормана
Никада више неће обући
Тако огромна.

ПРИНОС

Ноћас се пуца
Ватромет плаши звезде
А ја сам вам донела месо
Тек убијене животиње
Крв се још цеди, вожде
Прострите трпезу
У овом завежљају су сва моја згажена начела
Сладите се
Лижите прсте
Цокћите, брекћите

Не замерите што вас гледам с гађењем
Нераст сте, вожде
Глођите
Можда вам је последње
Сутра ћу опет бити она стара
Боркиња за женска
И веганска права
Ваша брада је пуна лоја
А напољу - багреми
Свет освештали
Пролеће је
Увек прво
И последње.

РЕКВИЈЕМ ЗА СТЕВАНА

Стеване
Због тебе сам хтела да се замонашим
и уписала теологију
Libera me, Domine

Касније се удала за попа
Сваку ноћ сам те клела
dies illa, dies irae

Јутром плувала зелени јед
у твоју кафу
in die illa tremenda

После су дошле жуте кише
Из Сахаре
calamitatis et miseriae

Не знам како сам те сахранила
Стеване
dies magna et amara valde

Данас си само тамо неки човек
Из Океаније
dum veneris judicare saeculum

Који ми шаље разгледнице
Са егзотичних путовања

(иза објектива је твоја жена?)
quando caeli movendi sunt et terra

А деца, из перуанских села
На твом крилу, док кобајаги жваћеш
Листове коке
Унајмљена су само за сликање
Зар не"

Requiem aeternam dona eis, Domine!

(из рукописа „Смрт је као Фиренца”,

Иван Деспотовић

ШУМАРЕВА ФАНТАЗИЈА

Јелени

На острву које не мари за инцест
волео бих да сам хлорофил у коми

испод стабала што ми
предлажу да променим место у тамном
и будем с том која је сродна са мнош.

Сва она што живе испод и изнад истовремено,
а знају да понешто Одоздо и врате
без освртања, чак без врата,
– верују да сам Тамо стигао са шумског спрата
или да ме опет ваде и мењају семе, но
њима је важно да се покрети јате

и дуго ме мотре кад низ воду напустим аду,
као да мислим како могу да одем.

Јелке кроз гола клица, с непристојним крилом, у паду
и каснији изум плода што расте изнутра, код нѐм
предлажу да развијем род

до крајњих граница, све док тополе
грлом другог стања
не заглуше свод.

А њихово лишће где вода ураћа
очекује да се и ја скинем,
исповедим или певам као бело паперје.

Један корен из нигдине
с више вратова звер је.

Ниједну своју главу, попут стуба
дрво не може одсећи само.

Стабло не зна шта је неузвраћена љубав,
јер ником није пришло тамо

па једном баш таквом – кроти.

Дирнуто је до последњег нерва, ако Ти
сâм свој врат обесиш на
једном од његових што стоји ниже.

Два стабла не могу преко мрког плиша
ногама ни да се макар приближе,
сем ако нису сасвим крива.

Па зато ми водимо љубав као вечно бледу
икону бора и жилу у иглицама апстинентну.

Они никуда не могу да одведу
тек изниклу им децу, па кад се са нашом сретну
препуштају нам да своју украдемо од другог, као
тајне.

Не одлазе у болницу, очекују већ
да нâс она прима док надгледају стазу.

Њихово носимо семе и облик свега крајњег.
Не разумеју прељубу нити ко спада у чију вазу.

И како оно никада не примети крај, дрвеће успокоје
када му га објасне, седавши на пањ, о!

А чека одувек, дуго, опасно, чак нагомилано
у трупце што се каткад следе пре ватре, испотиха.
Па до касно понавља звукове једнога од двоје
док се чудно удаљава преко гласног тепиха.

Никола Живановић

СЕЋАЊЕ

Волели смо та лета пуна слаткастог сока
Кад смо од буке града бежали до села,
Код бабе и деде, нас неколико дечака,
Ишли до шуме и потока
И показивали тела,
И играли се тако наги до првог мрака.

Прскали смо се водом,
С венцима цвећа на глави
Скакали у брзаке, а потом
Лежали, као искоришћени, на топлој јунској трави.

Једном спазисмо из врбака пред нама
Огромног створа, правог мушкарца,
Снажних мишица и преплануте пути,
Ту огромну животињу која се купала сама,
Налик на коња ил магарца.
И ум нам се замути.

Не сећам се шта се све збило,
Играли смо, чикао нас да пливамо,
Нестајао под водом, и израћао на другој страни реке
за час,
Носио нас је на леђима и седали смо му у крило,
И сваким делом тела био је масивнији од нас.

Скакали смо на њега да га потопимо,
За нашу младу мушкост тражили нови начин,
А он нам је вратове хватало под мишку (никад се нисам
осећао тако живо),
И прскао нас свим и свачим.

Био је само наша велика животиња,
Играчка чији сваки део смо добро знали,
Сав од дечијих бајки, тај рог нашег изобиља,
А када смо се вратили у град, он је остао на обали.
Да заклања одраз звезда у води, да му месец обасјава
кожу сваке вечери.
А ми смо били деца, која су уз сећање на његов мирис
и додир одрасла усред пакла
Неког тужног великог града, прављеном по мери
Људи од бетона и људи од стакла.

Данијела Јовановић

(НЕ) РАЗУМ И ОСЕЋАЈНОСТ

из рукописа у настајању

Преко Авицене, Хипократово и Галеново учење у вези са хистеријом наставља да крчи себи пут и кроз мрак средњег века. Од 13. века долази до заокрета, хистерија се сем са материцом повезује и са вештичарењем те тако хистеричне жене бивају спаљиване. Са хуманизмом, појављује се злогласни Маљ за вештице (*Malleus Maleficarum*), својеврсни приручник за откривање и кажњавање вештица али не и вештаца/чаробњака - наслов је изричит - *maleficarum* - вештице, а не *maleficorum* - вешци/чаробњаци. Са просветитељством, остаје само материца као узрочник хистерије, ђаво и демонско запоседање остају (углавном) заглављени у претходној епохи. Од друге половине 19. века појављују се радови који хистерију не везују више искључиво за жене. Прве од тих радова је написао француски неуропсихијатар Пјер Жане (1858-1947) и они су значајно утицали на Фројда и Јунга који једном засвагда раскидају везу материце и хистерије.

Кад смо већ код „женских“ болести овде ћу морати да бацим краћи те самим тим и офрљи поглед на мигрену која и даље буди родне асоцијације иако јој је признат статус неуроваскуларне болести. С обзиром да погађа три пута чешће жене него мушкарце и даље се повезује са особинама које се виде као изразито женске. Све до краја двадесетог века, мигрена је најчешће била изједначавана са неуротичном домаћицом, како нам каже Џоана Кемпнер, ауторка књиге Не вечерас: мигрена и родна и здравствена политика с чиме је тешко не сложити се. У викторијанској Енглеској мигрена је чак била називана „*clavus hystericus*“, односно хистерична главобоља. Ипак, са двадесетим веком усавршавају се методе многих наука укључујући и медицину тако да почињу да се раде експерименти и над пацијентима оболелим од мигрене. Један од првих истраживача главобоља који је дуго био ауторитет за ову област јесте Харолд Волф (1898-1962), амерички неуролог из Корнел медицинског центра у Њујорку. Он је утврдио и доказао да се током напада мигрене шире крвни судову у мозгу тако да мигрена почиње да се схвата као стање

условљено васкуларним системом. Међутим, истовремено, Волф је заступао и стару теорију да се заправо ради о психосоматском обољењу. По њему, постоје особе склоне мигрени (migrane personalities) које имају одређене особине: амбициозне су, успешне, ефикасне и перфекционисти. Занимљиво, и он сам је имао блаже нападе мигрене, отуд вероватно његова убеђеност у истинитост сопствених тврдњи. Такође, субјекте је бирао из своје околине који су се уклапали у тај опис и сматрао их је изузетно пожељним у смислу да су одговорни, ефикасни, поуздани, савесни али само уколико су били мушког пола. Када су у питању жене које болују од мигрене, дефинисао их је као особе које не желе да прихвате своју улогу, нарочито у сексуалном смислу и у погледу мајчинства. Сматрао их је „сексуално неприлагођеним“. За мушкарце оболеле од мигрене је пак сматрао да су сексуално прилагођени и да уколико имају проблема у том погледу да је то зато што су ожењени „сексуално незаинтересованим или фригидним женама.“ Харолд Волф је имао велики број поклоника, међу њима је био Волтер Алварез (1884-1978) који је отишао још даље у дефинисању женске мигрене. Тврдио је да уколико жена има преко три напада мигрене недељно „погрешно користи мозак“, између осталог. Он се чак враћа старој теорији о материци као узрочнику свих проблема код жена, укључујући и мигрену. По њему, жене које болују од мигрене имају увећану миоматозну материцу која узрокује проблеме с плодношћу. И тако се враћамо вредностима из старине. Седамдесете године су довеле до преиспитивања свих ових тврдњи будући да се открива да серотонин игра централну улогу када је у питању мигрена. Проналази се лек метисергид који је мењао ниво серотонина уместо да регулише васкуларни систем, и који је био изузетно ефикасан мада штетан с обзиром да је изазивао психоделичне епизоде слично ЛСД-ију, тако да истраживачи полако почињу да на мигрену гледају као на биохемијски проблем а не психосоматски. Са напретком неуронауке мигрена постаје стварна болест која захтева лечење. Ипак, у ширим медицинским круговима се на њу и даље углавном гледа као и раније. Са проналаском лека чије је генеричко име суматриптан а који се појавио на америчком тржишту 1991. и који чак у 70% случајева сузбија или умањује бол, интерес истраживача се пребацио на средства за сузбијање/блокирање бола а не

на проналажење узрока што на дуже стазе мора изазвати проблеме као што је био случај са метисергидом који је на крају повучен са тржишта. Занимљиво је и да се данас говори мозак склон мигрени (migraine brain). Тај мозак је хиперсензитиван, претерано реагује на утицаје из околине и сл. што ће рећи све је остало исто само више нису у питању особине личности које су изразито женске већ је просто мозак такав – женски. (Женска главо! – да цитирамо бројне мушкарце с нашег простора.) Данас се све додатно компликује услед огромног утицаја који фармацеутска индустрија има на то како ће се мигрена, као и многе друге болести, перцепирати што од стране обичног света што од стране стручњака који су посебно подложни утицају ове индустрије. Судећи по савременим рекламама за лекове за мигрену иако су се родне улоге прилично промениле у последњих неколико деценија они који их осмишљавају су изгледа остали заглављени у претходним епохама будући да и мушкарце и жене приказују у њиховим традиционалним улогама. Џоана Кемпнер нам каже да ове рекламе у Америци – код нас их нема тако да ћемо се ослонити на њен опис – скоро по правилу мигрену представљају као привремену и лако отклоњиву сметњу која омета белкиње, припаднице средње класе, у извршавању њихових обавеза превентивно као мајки и супруга. Наводи занимљив пример рекламног спота Астразенеке за зомиг – њихов лек за мигрену, у којем је приказана жена која виче на своје дете и која услед изненадног напада мирене не може да се брине о њему те позива своју мајку да јој помогне; супруг је „оправдано“ одсутан, на пословном путу је, што се сазнаје из телефонског разговора. Жена с мигреном потом доживљава халуциногени „трип“ из којег се буди и панично почиње да дозива дете. На крају се све лепо заврши захваљујући зомигу – жена поново постаје пажљива мајка и супруга. Овај спот је пуштан на Међународном конгресу за главобоље који је био одржан 2003. године у Риму. Скорашње признавање мигрене као неуроваскуларне болести никако не може да избрише векове сексизма у култури и медицини. Можемо се сложити да је мигрена превалила дуг пут од поремећаја ума до обољења мозга али вишевековне предрасуде су и даље ту. Уопште, што се тиче медицинског третмана болесних жена и мушкараца и даље не постоји равноправност а нарочито у погледу давања аналгетика . Што би рекла једна од мојих драгих

књижевних јунакиња, медицинска сестра Џени Филдс из Ирвинговог романа Свет по Гарпу: „Мушкарцима и женама само је смрт једнако удељена.“

¹ Chen EH, Shofer FS, Dean AJ, Hollander JE, Baxt WG, Robey JL, Sease KL, Mills AM. Gender disparity in analgesic treatment of emergency department patients with acute abdominal pain. Acad Emerg Med. 2008 May;15(5):414-8. doi: 10.1111/j.1553-2712.2008.00100.x. PMID: 18439195.

Драган Јовановић Данилов

КОФЕР

Још увек мапе света сабирају се
у старом кожном коферу са зарђалим
бравама у углу оставе, коферу
уморном од чекања, тог најподробнијег
посла на свету.

Нико не зна шта сам у њему носио:
мислим на хиљаде згужваних реченица
које су у њему биле спаковане
као кошуље, на руке које су га носиле,
на клопарање точкова воза у ноћи
кад зима враћа пролеће животу –
из кофера у кофер, кроз векове.

Кофер, мој малени покретни храм
и непрегледна царевина у исти мах,
некад је био дете а сада памти белосветске
собе које су биле моје макар само једну ноћ
и сва она неповратна места – она остају,
само без нас.

О коферу говорим као о себи.
Најтежи кофер је онај који нико није
ни понео – управо он поставља
најдубља питања.
Путовања нису у корацима него
у привременим градовима у којима су
наша срца на кратко одлагала тежину.

У празном коферу са свиленом поставом
тако добро упућеном у неизвесност
и ништавило свега, сачувано је све оно
што нисмо умели да изговоримо: кофери
су ту да се утешимо за све оно што
нисмо окусили.

И тако стојимо: кофер затворен, ја затворен.
Кофер који ме више не види и који као да
најављује неко предстојеће зло.

Ја старац који никад није заборавио
како је било бити нико, који више ништа
не пакује и ништа не распакује,
јер нема куда да оде.

Старење се не дешава телу него љубави:
она остане без руку па не може више
ништа да држи и пуца тихо као оголене
гране под снегом.

Велик је овај свет, али више ништа
сем тишине не може стати у нас.

ЛАСТЕ

У селу кажу да ласте долазе
када се мртви помере у сну.
Нико не зна тачно, који мртви.
Жена на прагу каже:
то нису птице, то су душе.
Каже и не објашњава
јер нема коме.
Ласте лете ниско као да
траже имена која су
испала из говора.
Једна девојчица тврди да је
видела како ластва улази
у сенку старог зида и не излази.
Анђео јој дошаптава да то
не говори гласно.
И у том тренутку нешто
у ваздуху постало је теже
за један дах који нико није
успео да испусти.

ДОЈКЕ

Дојке не припадају телу жене-
оне су храмови издвојени
ван града.

Први хлебови пре сваког хлеба,
пре сваке речи.

И пре него што си сазнао
своје име сисао си из
та два облака.

И док си сисао твоје руке
нису држале два плода, већ
оно што је остало од раја.

Не додирујеш их више,
а оне памте твој пољубац
дуже него усне.

Дојке су биле ту и пре него
што си се родио.

Бдију крај твоје постеље
кад све друго од тебе оде.

Марија Кнежевић

ОСТВАРИВАЊЕ

сна
права
идеала
власти
важне улоге у друштву
поштовања у колективу
жене као мајке
ћерке као жене
човека у животу
жеље циља статуса
људског договора
заједничких интереса
раста прихода
обостране добити
емотивног склада
повољне цене
жељене телесне масе
равнотеже
броја пређених километара
предности у старту
крајњег резултата
неотуђивог успеха
светског рекорда
личног рекорда
златне значке
квалитетне везе
здравих међуљудских односа
пријатељског разумевања
умерене исхране
улазнице за вечност
смисла живота
врхунца на крају
значајног места
у Алеји великана.

Ивана Миланков

Ивана Миланков

НЕ ВОЛИМ ЛЕПО ВАСПИТАНЕ ПЕСМЕ

Има песама лепо васпитаних.
Њих заобилазим.
Има песама на ивици слаткоумља,
боље речено кича.
Умеју понекад да буду топле
као пекаре у рана зимска јутра.
Волим их зими.
Има песама граматичких, путоказних.
Нису за мене.
Волим да залутам.
Има песама прецизних и сигурносних
као осветљене аеродромске писте иза поноћи.
Донекле их волим,
због недокучивости
ноћи.
Има песама
којима било каква контрола лета
не може ништа.
Ове песме су ми познате
из океанских делова ума.

Отварају се прозори.
Цветају поноћни сунцокрети,
доносе речи које постоје једино за
песму.

Изван песме то су само далеки зрикавци.
Овакве песме волим.
Песме из првог дана љубави.
Песме које долазе ниоткуда
и ни због чега.
Песме брже од мисли.

ЗИМСКА ГОЗБА

Не бројим зимске звезде.
Не плетем шалове.
Седим међу огледалима.
Са својим лицима разговарам
и у танани кончић их удевам.
Белој зими хаљине шијем
од преосталих ружа,
од преосталих бајки,
и обавезног трна,
тек да оживим причу
о капи крви
на невином снегу.

Чекам демоне сумрака.
Из прашних углова
израћа још неко.
Непозван.
Од паукова сам.
Нема ме на трговима,
у празничним поворкама.
Балони су остали
у световима играчака.

Сама сам.
Напуштена од врлина.
Зима је.
Допуштам себи
тамну себе.
Допуштам себи
хладне мисли,
мрачне шуме,
менуе
са залеђеним играчкама.
Допуштам маскама
да ме напусте.

Спремам зимску гозбу.
Кришку свемира.
На хладном тањиру
Месеца.

Власта Младеновић

БЛАГЕ КИШЕ КРАЈЕМ ЛЕТА

Ивану В. Лалићу

Благе су кише крајем лета,
и благе су речи – то сета
ромиња у мојој души.
Време је убирања плодова,
хлеб засушни, разумевање света.
Велики је терет који носим,
лирско наслеђе епских размера,
све се на мене свело,
лишће свело и корен који цвета.

Живорад Недељковић

Живорад Недељковић

НАД ДРЕВНОМ ВАТРОМ

Право говорећи,
Стварност пише најбоље песме,
Дубоке, крцате сликама.

Устајао ваздух у оргуљама јула,
И власишта била су мокра.

Гледали смо са бедема
Како врана на обали полако,
Веома споро, убија жабу,
Као да ужива у све тишем болу.
Гладница је откидала ноге и гутала их,
Горда чуварка рода, демијург.

Кад смо опет дошли до губилишта,
Није било ни ње, ни трагова.

У крошњи где варење је боље,
Одакле пуца поглед на људе,
Спуштене у котао над древном ватром,
Била је жаба; њени нерви, трпљење, бол.

СТВАРНА СЛИКА

Не знам јесам ли стварно видео,
Или сам створио, ту слику, сећање.
Ловац излази из таласа жита,
Са срном на раменима.
Апстрактни преплети боја и облаци
У дубини, над класјем.
Палета Пита Мондријана. Зује муве.

Видео сам сомот и њушкицу,
Очи, још загладане у животни век.
Сигурно био сам тамо; у густом

Преплету час живу, час мртву
Животињу носим око врата. Вука.

СЛОБОДА

Говор старих споменика
На гробљу где леже моји родитељи.
Пуним сјајем сијају презимена
Што одавно нису део сеоског видика.

Разлози су још у високој трави авлије
Где прети оструга случајности,
А чатмара испушта душу:
Ратови, заразе, идеологија. И кћери,
Измучене, насмејане плетисанке,
Редуше над веригама немаштине.

Гасила се, а једва је тињала, лоза.
Чађава лампа, окачена на зиду,
Тик до прозора. У поезији паучине.

Шта бих угледао тамо
Да имам праву лампу у руци,
Сијалица да није утуљена.

Непознате људе у простору
Што тек треба да буде створен.
Замишљао која им имена пристају.

Себе, безименог, без слике у мермеру,
Жељног слободе, само слободе,
Волео бих да видим.

Милош Николин

ПОНОВНО БУЋЕЊЕ

Била је то она арома кафе коју највише воли, доминантно горка са нотом дима и сушеног воћа, но без претераног уплива ваниле. Увек би ток машине прекидала нешто раније од рада програматора, брзим притиском на тастер, док сва течност не пројури кроз систем, непогрешиво погађајући онај оптимум воде и пенушаваог саздања у шољи који јој највише годи.

Тако изгледа њен први улов. Тачно је веровала да је кафи или било чему другом потребно удахнути душу, човеколико зрно хтења, како би се ствар оваплотила у непатвореном обиму пуноће.

Потом је огрнула бадемантил и пришла прозору са жељом да осмотри тачност временске прогнозе. Загледала се у оно тамо и наслутила нејасну мешавину сунца и облака, једно провизорно љескање светлости на фону долазећег дана. Њена меморија је с одобравањем потврдила сензацију добро знане слике, иконографије њеног дома – с леве стране парк, доле испод вијугава трака пута с уједначеним возилима и понеким залуталим бицикlistом, у дубини, челично-плава модрина мора. Али зашто су ти аутомобили све већи и већи? Хоће ли људи колико сутра куповати камионете и шлепере уместо елегантних моноволумена и двоседа? И каква је то нејасна мода завладала потрошачким светом, тако несразмерна саветима о штедљивости и бризи за околину?

Поглед јој се сада зауставио сасвим близу, одмах ту иза стакла, у распуклини између фасадне цигле. Можда је зрикаво поставила очи, што је уосталом небитно, јер када смо изненађени онда реагујемо на прву лопту, нагло устрепталих чула. Тек благо заљуљан нечујним поветарцем, с не стране јутра, из те пукотине помаљао се бледозелени чуперак траве, израстајући из оскудне и негостољубиве подлоге насумично изабраног станишта. Тако живот буја покрај нас чак и тамо где му се наизглед не надамо.

Отворила је окно и додатно примакла поглед. Влат је тек незнатно подрхтавала, налик на зачараног акробату што се пуком грешком обрео у биљном царству. У контрасветлу дана, могла је сагледати нежно саздање листа парно бледуњаве нерватуре, те оштро назубљеног

обода. Плесао је неки волшебни плес кроз лагано струјање хлорофила. Врховима прстију нежно је дотакла прамен, а потом се богобојажљиво одмакла, да својим дахом не наруши спокој биљке. Уосталом, може ли се ово протумачити као тајни глас који јој шаљу небеса након свих недаћа и патњи? И је ли могуће да емисар може бити тако ненаметљив и тих у обличју танане влати?

Премешташ се из једног буцака у други с дуксом обавијеним око струка и са замашном књигом неког безименог генија из давно поринутог века, док трагаш за угодношћу ослонаца и правом путањом светлости до већ искрзаних слова. За трен застанеш налик на путника изгубљеног у беспућу степе. Нешто те је омело у филигранском походу за кашмирским загрљајем мекоте. До фотеље са меморијским одражајем твог тела преостало је још свега неколико корака, али ти се чини да је то непремостива раздаљина, да тамо никада нећеш приспети. А онда футрола за наочаре исклизне из џепа и отвори се уз једва чујон плоп, да би се на поду затекли улаштени оквири и сјајни цилиндри оптичке направе, намах окупани унакрсним сноповима дневног и вештачког обасјања.

Стајала је у месту, скамењена. Знала је, направи ли два-три корака напред или назад, неће више бити она иста. Неће бити она иста ја. Несумњиво, коса јој неће поседети, нити ће јој се отети болни јецај. Само ће фини зупчаници њене машине променити ритам и тактилност окретања.

Ништа није исто и све је заувек исто. Шта је од овога тачно?

Једнога дана биће седокоса старица која ће седети на хоклици и напореда се деменцијом удисаће честице хлорофила, скривена под сенком разгоропађеног биља.

Или ће хербаријум са њеним сасушеним цвећем једна пријатељска рука дискретно спустити у ковчег, у часу када је буду предавали мајци земљи.

На крају крајева, увек неко некога надживи.

Знала је још и ово: у случају нуклеарне зиме, њихово семење стрпљиво ће почивати хиљадама година у неком

тресетишту, чекајући да се небо поново раздани, док су наше полне ћелије савршено пропадљиве, смртне. Јер цена секса јесте управо то – неповратни губитак бесмртности.

И зашто тако опсесивно призивамо ванземаљски облик живота, када сваку слику чудеса имамо овде на Земљи.

Оне су предодређене да прождиру светлот, да населе непрегледне пределе голети, да заувек победе пустош

Једне вечери отворила је прозор и приметила да оне влати траве више нема. Истргнут из корена њен волшебни гласник безгласно и немо напустио је своје кратковеко боравиште, саобразивши се са ветром и ваздушним струјама, препустивши се ковитлању и копњењу, невидљив и лакши од пера, у сутон тог посве обичног дана.

Тада је усправила поглед, суочивши се истога часа са огромном наранџастом куглом што је бесрамно избацивала искре и плазила светлосне краке свуда наоколо, потирући границе међу стварима, претварајући све без разлике жива бића и предмете, тамо до лимита хоризонта, у беспрекорно јасне контуре пресвучене златастим сјајем.

Као са разгледнице, помислила је. Као са разгледнице, и начас затворила очи, не би ли успорила ритам сопственог била, а у зимовнику сећања сачувала онај праисконски осећај за светлост.

Саша Обрадовић

Саша Обрадовић

ДОЖИВЉАЈ НА ГРОБЉУ

1.

„Зашто си то радио?”

Ово последње питање као да га је тргло из обамрлости. Дигао је поглед с пода канцеларије и први пут се загледао у инспектора.

„Морам ли да одговорим на то питање?” У његовом тону и погледу било је чак неке дрскости.

„Не мораш”, инспектор Тодоровић се такође придиже у столицу. „Не мораш. Твоје признање је сасвим довољно за прекршајног судију. Само... волео бих да ми објасниш. Радим овај посао већ двадесет година. Свачега сам се нагледао. Када су те овамо доводили, очекивао сам да видим неког лудака. А ти не изгледаш тако. Делује ми да си нормалан младић. Видиш, кад се догоди силовање, ја разумем због чега је то. Али ово што си ти радио на гробљу... ово не могу да разумем. Па ако би, ето, био љубазан да ми објасниш шта те навело на такав поступак, да пробам некако да схватим...”

Било је неке простодушне искрености у инспекторовим речима које натераше младића да се поново зацрвени и обори главу. Говорио је сада гледајући у страну:

„Људи су различити. Мене узбуђује да ме девојка гледа док то радим. А она неће. Каже да сам егзибициониста, и сигурно је у праву. ... Можда нисте обратили пажњу, али... на тим споменицима, налазе се слике многих лепих жена. И већина вас гледа право у очи. Замишљао сам да водим љубав са сваком од њих. Мада сам имао и неке омиљене, којима сам се враћао...”

Он је ипак кретен, закључи инспектор Тодоровић и упути предмет судији за прекршаје.

2.

Две недеље касније инспектор је стављао цвеће на мајчин гроб. Долазио је ту сваког месеца. Мајка је почивала сама, на простору ужем од других гробних места, где се упокојени обично сахрањују у паровима. Кад је био дете, звали су га копиан. Зато се одлучио да постане полицајац. Наравно, овом приликом није могао

да не мисли на оног младића. Са керамичке фотографије, мајка га је гледала право у очи.

Упалио је свећу, променио воду у вази, уденоу букет. Пољубио је крст и мајчину слику, прекрстио се још једном и пошао низ падину. Град се ширио под његовим погледом у прохладној поподневној измаглици, као контаминирани сан о бескрајним могућностима који је некада давно сањао. Био је радни дан и на гробљу једва да је било живих.

Али зато је било мртвих, исувише. Гроб до гроба. Деценије и деценије овога града. Наши животи, наши гробови, понављао је инспектор Тодоровић себи у браду. Спуштајући се све ниже, ка излазу, пратио је како се фотографије покојника на споменицима мењају у складу са добом у ком су живели и умирали, модом свога времена. Онај кретен био је у праву, помисли, заиста вас већина гледа право у очи. И заиста су овде живеле многе лепе жене. Родбина се обично трудила да одабере фотографију покојнице из средњег животног доба. Било је ту срећних осмеха, симпатичних лица, дотераних фризура, па и нежних физиономија младих девојака... Инспектор Тодоровић меланхолично уздахну, као и увек када би пролазио гробљем. Само, овога пута, мислећи на оног несрећника, језа му крену уз кичму. Како да разумеш такву омладину?

Изненада је застао, па гоњен неком неодређеном представом која је потицала из осећања усамљености и чињенице да га нико не посматра, скрену у једну од ужих алеја. Да, било је ту лепих жена... Можда је онај баш овде стајао. Више пута су га чланови ожалошћених породица затицали у том бесрамном чину и пријављивали, али док би неко из управе гробља стигао до критичног места, он би се већ удаљио. Последњи пут у томе није успео.

Језа је постајала све снажнија, а да је невољни инспектор више није могао приписати влажном јесењем дану. Осврнуо се лево и десно. Никога у близини. Тек на неких сто метара удаљености, видео је једног гробара како испија чашицу ракије коју је родбина оставила крај крста. Да ли је могуће да размишљам о томе, прену се. Јер кад неки поступак замишљаш, то значи да си донекле већ спреман и да га предузмеш. А како би га другачије могао разумети?

Престрашеност изазвана идејом која га је обузимала донела је нагло узбуђење. Још једном се осврнуо око себе. Био је заклоњен тешким гранитним плочама. Са једне од њих посматрала га је светлокоса девојка чедног осмеха. Померио се даље од ње. Стао је сада испред фотографије брачног пара. Тамнокоса госпођа имала је здраве, једре образе; њен муж велики нос и густе бркове. Умро је 1982, а његова супруга четири године касније. Шаке су му дрхтале од страха, док је откопчавао шлиц и вадио набрекли уд. Госпођа са беле плочице посматрала га је право у очи. Али он није гледао њу. Свој поглед је усмерио ка очима њеног мужа.

Санда Ристић Стојановић

УСТАНИ КАДА ЧИТАШ ПОЕЗИЈУ 3

Устани када читаш поезију,
живот очврсне као песма,
један приказ отвара сопствени унутрашњи прозор,
и прима наш глас који се рачва у
страст, у време, у сведочанства.

Устани када читаш поезију,
живот је искреност приказа,
док говориш
стрмоглав постоји као време, живот и смрт што се
роје у твоме срцу.

Устани када читаш поезију,
у публици једна звезда откуцава
срж свега што ћемо досегнути.
Устани када читаш поезију,
континенти сете ослушкују твоју песму,
нечије руке се једначе са тренутком,
ово је позориште у коме
стас страсти је твој стас.
У углу позоришне сцене,
нагомилане ситнице рецитују векове,
али и прожимају наше животе непоколебљивошћу
живота и смрти.

Дејан Симоновић

ПРЕГОВОРИ

Овог пута ћемо морати да преговарамо. Мислим, заиста преговарамо. Неће бити довољно да ја изразим ове или оне жеље. И да оне буду пренебрегнуте. Или услишене у мајушном, најмајушнијем обиму. Нису то некакве скрушене молбице. Испод достојанства ми је да молим.

Не заповедам. Гнушам се заповедања, гаде ми се заповедници.

Имам своје услове. То је све.

Услови су сасвим разумни. Разумнији не могу бити.

Шта захтевам од лета?

Не захтевам, очекујем.

Пристојно понашање, толико.

Не мора да милује, али не треба ни да жеже.

Прекардашило је жестоко претходних година. Разуларило се. Насрнуло врелинама. Да исцрпи. Да убије. То овог пута тако неће моћи.

Све има своје границе. И своју меру.

Шта ако дође до нежељеног развоја догађаја?

Шта ако лето не пристане на преговоре? Шта ако свој долазак сматра безусловним?

Календарски неминовним?

Уважавам ја и календар, и смену годишњих доба. Али опет...

Сукобићемо се. Не волим сукобе, узнемиравају, прождиру енергију, али су понекад неизбежни.

Запосешћу положаје на граници годишњих доба. Спреман за љут окршај. Обезбедио сам и савезнике. Јесен једва чека да лето одува ветровима, удави кишуринама. Зима да га убије мразом.

Попело им се на врх главе.

Па нека лето проба да продре.

Боље му је да се договоримо.

Татјана Симоновић

Татјана Симоновић

ФРАНЦУСКИ СПОМЕНИК

Иако је свакодневно седео за столом, у малом стану, на петом спрату у Улици Страхињића Бана на Дорћолу, и дуго гледао у бели папир, ништа није успевао да запише. Мисли су га опседале по цео дан, али ниједна није прелазила у реченицу. Папир је остајао празан. Чекао је да стари сат, чије је неравномерно куцкање познавао још из детињства, откуца једанаест. Куцкање је временом постајало све неравномерније, звучало је готово као пунктиран ритам – вероватно зато што се сат квариио. И као да је чекао баш ту звоњаву, Андреј би устајао и излазио.

Висок и мршав, сед, с великим носем, у маслинастозеленим панталонама, излазио би у своју уобичајену шетњу ка Калемегдану. Ту руту познавао је толико добро, да готово више није примећивао пролазнике, аутомобиле, ни семафоре. И управо док је ходао улицом Тадеуша Кошћушког застајући код пешачког прелаза, где узбрдица води ка улазу у Зоолошки врт, његове мисли су изненада навирале. С леве стране још увек се налазио остарели и зарђали луна-парк са панорамским точком. Ту је почињала његова променада, сем кад је ишао на концерте у Коларчеву задужбину. Његова прва станица била је подно великог точка који се окретао, и на коме га је некад давно одвела тетка, и где јој се на врху точка, кад је управитељ рингишпила намерно зауставио справу која је тужно зашкрипала, како би посматрачи погледали панораму Београда, обећао својој омиљеној тетки како ће заувек чувати све њене тајне. Сад панорамски точак није радио, и Андреј је могао да чује ту заглушујућу шкрипу и цвиљење механизма који застаје: које су то тајне, питао се и дан-данас гледајући у висину, према сивом небу. Али изнад голих грана дрвећа само су повремено прелетале птице, немо, и он би стајао ту неколико минута, под великим точком. Да ли је испунио своје обећање, питао се.

Сад је узмицао узбрдо према Ушћу, застајући испред Споменика захвалности Француској. Нашао се усред огромних туја, где је, као мали, уживао да посматра како несташне веверице јуре и скачу са стабла на стабло, претрчавају травњак, онако нестварно лаке и

мале, граорасте, прилазе и узимају лешник, који им је доносио једном недељно, прво с мајком, а касније сам. Међутим, веверице нису више биле толико поверљиве, као кад је био дечак, да ли зато што је увек било превише људи около, или из неког другог разлога, и често им је требало двадесетак минута да приђу.

Стајао је замишљен испред црне скултпуре жене са опруженом ногом уназад и утонуо је у тишину, у тишину љубави и бола који су се увек преплитали у њему на овом месту. Сетио се како је је француску целог живота замишљао као обећање. 1999. године овај споменик је био прекривен црним плаштом. "Нека је вечна слава француској које више нема", стајало је тада. Нема, помислио је.

Драгана му је била једина утеха у шездесет четвртој години. Кувала му је чај који је послуживала у старинским јапанским шољама са златним пауновима, увек препуним, као да се извињавала за нешто што није рекла. Понекад би га замолила да скине џемпер и села испод стоне лампе, и узевши иглу и конац, ушила му рупицу. Некад би му ишчеткала капут.

Тад би Андреј ћутао.

Одлазио је на ручак код ње, једном или двапут недељно, у Јеврејску улицу. Гледао би како му сипа супу у порцулански тањир на белом столњаку, док између њих, у вази стоји букет цвећа који јој је донео. Волео је њене прозрачне, савске зелене очи и њене мале усне које су ретко престајале да се смеше. Смеђу, проседу косу, увек је држала скупљену у пунђу и често је носила голу бијеплаво.

Увек се радовао кад би одлазио да је види. Није то била срећа која тражи речи, али да ње нема, био би потпуно сам.

Родитељи су му одавно умрли – отац кад је имао осамнаест, а мајка кад му је било четрдесет. Тетка, чије тајне је обећао да ће чувати, отишла је убрзо после ње.

Шетајући Калемегданом, скренуо је у Кнез-Михаилову улицу, која је била препуна људи, и спустио се према Коларчевој задужбини.

Одлазио је тамо редовно на променадне концерте. Једино је избегавао концерте са савременом музиком, јер није био музичар, већ страствени обожаватељ музике,

неко ко је у музици проналазио једини преостали облик разговора са собом.

Музика му је враћала слике: детињство, учионице Прве београдске гимназије и лица његових ученика. Боже, да ли је све то заиста било, или му се само чинило?

Где су нестале све те слике, мислио је, осећајући како га од глади боли стомак и хвата непријатна вртоглавица. Цео живот могао је да скупи на длан. Цвеће које је његова мајка гајила, антуријуме са сјајним црвеним цветовима који су се отмено пружали према сунцу, абажури од изрезбарене камиље коже, жућкаста светлост са слика шумских потока, пастели брега.

Пред очима искрснула му је његова стара кућа са малим двориштем, у ком се радо играо с комшијском децом, чекајући да га његова драга мајка позове на ручак. А на округлом тамносмеђем столу од махагоније, стајала је, у сивкастој керамичкој чинији пилећа супа која се пушила, а тик уз тањире, биле су чипкасте беле салвете и сребрни есцајг. Мајка је често за ручак спремала црвени или бели сос уз јунетину и кромпир.

Све то је видео, као у некој измаглици док је улазио у салу. Тог дана позната београдска виолинисткиња започела је концерт Шубертовом Сонатином. Његова мајка била је певачица, која се одрекла каријере како би се бринула о њему. И увек му је после ручка пуштала арије које је највише волела. Често би се расплакала док је слушала Белинијеву Каста Диву. Андреј није могао да разуме зашто она плаче. Седео би мирно у фотељи, мислећи да су те сузе део музике. Сатима му је пуштала плоче на старинском грамофону, све док не би пао мрак. Тек много касније, помислио је да можда и није плакала због музике, него због живота који је напустила.

Увече, пошто би га окупала, мајка му је читала пред спавање. Највише је волео причу о оловном војнику, и, мада је хтела да чита нешто друго, он би је молио да му чита увек ту, исту. И слушао је, знајући напамет, како није остало довољно метала да се војнику излије нога, о папирном дворцу испред ког је стајала лепа и далека балерина. И то, како је војник доживео чудновату судбину, да би на крају, изгорео заједно са својом вољеном балерином.

Све то окретало се у његовим мислима, док је седео у партеру. Често се дешавало да га редари опомену да је концерт готов, и да треба да изађе. А он се окретао

иза себе, и на његово изненађење схватао да је једини у сали.

„Ах, већ је готово“, говорио би зачуђено, и излазио је назад, на улицу, заслепљен дневним светлом. На повратку кући, купио би хлеб и сир у продавници, или би одлазио право до Драгане.

„Ту си, баш ми је друго, уђи“, рекла би, кад би чула његов глас на интерфону у мрачном хаустору у Јеврејској улици. Имам мало супе, хоћеш?, питала би га, али не чекајући одговор већ би доносила тањир.

После јела, сео би с њом и укључили би на телевизору неки квиз. Око седам, устајао би да иде кући.

Она га је гледала очима пуним очекивања и слаткогорког осећања које није могла да сакрије.

„Остани још мало, Андреј“, стидљиво му је предлагала. „Слатка си, али идем кући“, говорио јој је мирно, помиловавши је по лицу, и излазио у мрак према својој кући.

Пошто би обавио вечерњу тоалету, и скинуо се у пиџаму, узимао би да чита. Читао је Штефана Цвајга, Приповетке. Док је читао, ослушкивао је неуједначено куцкање старог зидног сата. „Стално синкопира“, приметио је, враћајући се приповеци.

Био је будан кад би сат одзвонио десет пута. После тога гасио би светло и тонуо у сан. Негде у мраку треперили су глас његове мајке и Белинијева арија.

Саша Скалушевић Скала

ТАЈНА РЕЦЕПТА

Предрагу Милојевићу

Када су чувеног влашкомалског касапина
месара и кобасичара
истински гурмани
и познаваоци врхунске хране
питали у чему је тајна
његовог рецепта за прављење
најбољих кобасица које су пробали
свих тих преукусних
крвавица, чварака, кулена, шваргли и кавурми
кратко им је одговорио
у месу

настављајући да пуни црево месом
све пазећи да не остану мехурови ваздуха
које може направити и зао глас

РЕД ВОЖЊЕ

Родитељи доводе своју децу
у Прахово пристаниште
на крају луке
на крај света
да би се возила возом
до станице Нитогена

Деца немају ту срећну околност
да често путују возом
као што су њихови родитељи
у прошлости имали ту привилегију

вожња траје двадесет минута
можда минут или два дуже
али довољно да упознају тај шарм
узбудљивост давно прошлих епоха

Међутим Србијавоз или Соко
често испадају из шина
стају на погрешним станицама
вагони цистерне проливају киселину
азот или друге опасне материје
на тек завршеним преплаћеним
и позлаћеним пругама
крећући се спорије
него крајем деветнаестог века

Без граница и реда вожње
са електронским путним картама
лако би га неко могао зауставити

Путницима са погрешним именима
то би могла бити последња станица

ANGELUS

моноциклисти у старим војним чизмама
карневалска разјарена светиња добацује:

Где је твој анђео?!
Где је твој анђео!

Који анђео?
стајем у одбрану.

Анђео уништења
или Angelus Novus?

Драгица Стојановић

САТИ

Сати пролазе
Треба ухватити трен
Док се мачка вере
О усијани лимени кров
Нагон да се мекотом шапе
Провуче кроз олук
Избегне опасност
Тај трзај

Желим да одем у Лондон
По слатки зачин
Опишем прозрачност честица цимета
Упитао пролазника
Кад због дубоког саосећања
Жена у трену пољуби пријатељицу
У уста овлаш
Зашто испод црвеног ружа изгуби тајну
Прављења јагњећих котлета за мужа
Пожртвованост
Слободу да недељом
Може све само не
Да ухвати за руку сина
Тај трен да зграбим
Кад почињу да расту
Дечије ножице
Из влати траве пуне свитаца
Испод дугих трепавица
Сати пролазе
Морам да одем у Лондон
Сретнем Џулијен Мур
Мерил Стрип
Никол Кидман
Сазнам која од њих је
Вирџинија Вулф
Чији живот живим ја

Од толико лирских јунакиња
Надолазе ми песме
Поклапа талас
Жалим се песникињи
Да ћу се у песмама утопити
У секунди је спас
Песникиња каже:
Само нека песме долазе
Тако знамо да смо живе
Јер иначе шта је живот
Само трице и кучине
И Mrs Dalloway је
Сама себи купила цвет
Идући улицом тривијалних ствари
Ивицом ножа
Равно у смрт

(Из рукописа)

Мирољуб Тодоровић

ШАТРО ЖВАКЕ

ОДБРАНА

Контао сам да је та ствар неозбиљна, живи пиш, али сам се охладио кад ми је Јаша испљунуо о чему се ради.

Булбудерска клапа, по Јаши, спремала се да крене ђоном на нас, да спатосфрљи нашу дорћолску крајку и шапира наше муштерије. Морам одмах окренути жицу Мунгосу да што пре зготовимо, с пајтосима из наше клапе, одбрану.

ЈЕДВА СУ НАС РАЗДВОЈИЛИ

Зашнирао сам њокалицу. Била ми је мука од те жваке. Све су то били дивљи фолови, филоване ваљуге, на мој рачун.

Дуле Пацов ме је фиксирао својим змијским жмигавцима уз победоносни кез.

Тада ми је пукао филм. Заурлао сам и шћапио га за фрњокалицу. Хтео сам да га шапама преселим у читуљу. Једва су нас раздвојили.

НИЈЕ ТО ИШЧЕКІВАО

У тој рупи, на Дорћолу, већ сам имао неке ситне ваљуге. Уфурао сам, пре неко вече, прикењао се за сто крај шанка и викнуо пиће. Кустос је дочкао пиће и упозорио ме на двојицу гелиптера која су киснула иза мене.

Фрајери су били накресани и фркације. Један је дигао котву и прифурао се мом столу. Клиберо се. Без речи сам подигао чашу с пићем и пружио му. Очи су му отишле у чвор. Био је ошошољен. Није то ишчекивао. Зинуо је и ждракнуо ме својим пијаним дзиљкама, а онда је заврнуо и отперјао за свој сто.

ОДЕЉАЛИ ГА

– Знаш ли да нас кљунови акуширају и репују – каже мипајтос Миша у Шуматовцу где смо се безвезно нагазили.

– Акуширамо и ми њих, како знамо и умемо, али да нас баш у стопу репују није виђено.

– Репују, репују. Ето, пре неки дан, на Канари хилу, укебали су нашег пајтоса док је утапао доп и одељали га, зговнали ко Панта питу.

НЕСТАЛА

Док сам цоњао транцу крај Бајлонија, фрајер поред мене нервозно је куцкао у мобилку.

– Хало, овде Марко. Зовем због Јелене. Отишла је синоћ из гајбе и нема је, не јавља се, да није код вас?

Одваја уво неке са друге стране жице, а онда нервозно испљуне.

– Не, не није било пичвајза, нисмо се ватрирали. Нешто јој се пасирало. Мораћу да зовем мурију.

ПЛАЧ

Сања је киснула на ивици лежмира и ронцала. Био је то тежак, незаустављив плач. Сузе су текле из дзиљки низ фацу ко водењак.

Нисам хтео да јој газим на жуљ. Малопре је дофурала ваљуга да јој је најбоља пајташица са шљаке Маша, рикнула у саобраћајки на Славији.

ЧИТАЧ

У басу код Вука тај фрајер је сео на сиц испред мене. Омален, у неком већ офуцаном џинсу, четрдесетих кверга, тапациран са бледом фацом, одмах ми је, не знам ни сам зашто, привукао пажњу.

Кад је бас кренуо фрајер је из чантре извадио књигу и почео с великом пажњом да је чита.

Мантао сам се, копитарио преко наслона седишта, зиркао да уђанишем шта чита.

Није ми упалило.

ТРОКИРАЛА КЕБА

Било је како је било, испљуну пандур Панта. Утркељи смо све како смо знали и умели. Наместили смо сачекушу и висили. Били смо зицер да ће дофурати. Тако су нам тастери дошанули. Али они су махери. Прокужили су да их цојамо и одвадили се од паљевине. Тако је наша кеба, да их ћоркирамо, пропала.

РОБА

Када је зврцнуо мобилни лежао сам у зембиљу и листао неке шаре. Нисам бреновао његову зврку.

Био је упоран, шамарао ми је пропелере. Шапирао сам мобишку.

– Ко је?

– Где је роба? – дошета ми у уво надрндан глас.

– Каква роба?

– Жикаш ти добро; роба за коју смо пре пет дана ригнули лову Славку Свињи, а он се позвао на тебе.

– Не знам ја ни за какву робу – испљунух и прецвиках везу.

Емсура ХАМЗИҲ

ПРАХ СИ

По стварима чудовишна прашина пада.

Пајање не помаже, ни пухање, ни лизање.

До чег такнем се,

прсти непријатну ситнеж осјете.

Душе то, просуте, умрвљене, руке ми грле,

душе то, сродне ли, души хрле?

Примам, а што бих, прах тај, и умивам се њиме.

Провиде очи, и несносан бол.

Вода, ни вино, не помаже ништа.

Котрљају се зрнца тијелом, варварски

штипају га, муче, светећ' своја, просута.

То, засигурно, вјетар је зао, урне отворио

и душе свијетом развијава!

БУДИ ЗИМЗЕЛЕНА

Буди зимзелена усред јануара,
сред дубоког снијега, мало свјетло нара.

Усред оштрог мрака, сјајни жижак буди
кап на длану жедног који живот жуди.

У прољећу жељеном, буди прва ласта,
на сред ране свијета – мелем којим сроста.

ШТА ЈЕ НАШЕ

Властита је само рука
док је на рамену.
И сунце је само наше
док га око види.
Вјетар што у бескрај
исти зрак помјера.
Властита је и крв
док је у венама,
и бескрајни плави круг,
и у њему звезда!

Ни сан, ни кошуља,
више моји нису,
јер се опет смркло
тамо гдје је сјала,
од злата јабука,
што нам неопрезним,
у Бојану пала,
у Бојану пала!

Полетно

-зборник рукописа

са трибине поводом почетка лета-

Српско књижевно друштво

21. јун 2026. у 10.24

Уредница

Надежда Пурић Јовановић